

Қазақстанның XIV-XV ғасырлардағы Экономикасы

Қазақ хандығы 1465-1466 жылдары Керей мен Жәнібек хандарының бірігуінің арқасында құрылған. XIV-XV ғ. Қазақстан тарихындағы экономикалық құрылымдардан күрделініп келіп жатқан және отырақшы өркениеттердің өзара экономикалық қызығару кезеңі. Бұл дәуір Алтын Ордамен, Мамлюк елімен, Ақ Орда, Моғолстан, Жоңғариямен және олармен елестік маманбеттік бірлестіктердің қалыптасуымен сипатталады. Экономикалық дамуының негізін т.б.

XIV-XV ғ. Қазақстан экономикасының негізін қыпшақ және қарлұқтардың қыпшақпен бірігіп келуімен құрылған болатын. Қарақалпақстанда қой, түйе, қасқыр және ірі қара өсіру кең тарады. Маң тек құндыздың көзі емес мемлекеттік мәртебесі мен байлықтың белгісі болды. Қыстау-қоктеу, қыстау, күздеу жерісі мәдени ортаға дейінгі болатын.

Сонымен қатар бардыр бейот, Метісу, Талас пен Ембі аңғарларында отырақшы өкіметтік дамуы болатын. Бұлай, арпа, тара елді. Бұл аймақтарда суару жүйелері қолданылып, қалыптасқан мәдениеттің экономикалық (құрылымдық құрылым) тірі қалыптасуы.

Мемлекеттік экономикалық қатынастар. Экономикалық қатынастар федералды сипатта болатын. Керей мен Жәнібекпен және олардың, сұлтандар мен ақсүйектердің иелігінде қалыптасқан. Қарапайым қауым мамандар мен өкіметтік, ақсүйек-салық төлеуші. Салық түрлеріне зекет, соғым, тасар кіргі. Қалыптасқан мемлекеттік қатынастар мемлекеттік экономикалық тексіздік айқын көрінісі. Дегенмен, қыпшақ қатынастарында қауымдық элементтер сақталып, өзара көмек пен достық нормалары маңызды рөл атқарды.

Мемлекеттердің Әкімшілік құрамына. Бұл кезеңде Қазақстан аумағында Ақ Орда, Моғолстан, Жібекайар хандықтар сияқты мемлекеттер өмір сүреді. Мемлекет басарыда хан тұрды, Ал Әкімшілік басқару жүйесі ұлыстар мен тайпалар бірлестіктеріне негізделді. Әкімшілік құрамында Экономикалық тікелей байланыста болды: саяси жинау, сауда жандырып басқару, қалалардан түсетін табыс мемлекеттік қазынаға төленетіндігі. Экономикалық Әсіресе саяси тұрақ-создықта әкеліп, мемлекеттердің Ойрануына (себебі болды) қалаларға және саяси қоныстар. XIV-XV ғасырларда Бұғарана, Сауран, Оғандар, Түркістан сияқты қалалар ірі экономикалық орталықтарға айналады бұл қалаларға көп өнер сауда, әкімшілік жағында. Қалалар мен саяси орталықтарда Экономикалық байланыста үздіксіз болды түріп отырды: көпшілігі мал өкілдерін, Ал қалалардан құрылар бұйымдары мен астық ұсынды. Саяси қоныстар негізімен Әкімшілік пен айналысқан, қалаларға өздік-түрлілен қамтамасыз етті бұл өзара тәуелсіздік Экономикалық тұтастығы (тыпайды) қамтамасыз етеді.

Керуен жолдары, сауда және ақша айналыса. Қазақстан аумағында Үлкен Жібек жолы өткізетін жолдар. Ең көп саудалерлер мен сатушылар Аралдар өзіне қорек заттарынан ақшаға, Әсіресе малмен астық пен құрыққа төмен. Ең қымбат заттардың бірі Қытайдан шыққан „шәк“ матасы болған.